

Ekspertīze par pakalpojumiem Latvijā vardarbībā cietušiem bērniem

“Multidimensional protection of child victims of crime”
EC action (Grant Agreement JLS/2008/ISEC/AG/032)

2010

“Multidimensional protection of child victims of crime”
EC action (Grant Agreement JLS/2008/ISEC/AG/032)

Saturs

Ievads	3
1.Sociālās rehabilitācijas pakalpojumi vardarbībā cietušiem bērniem	4
1.1. Valsts finansēts sociālās rehabilitācijas pakalpojums	4
1.1.1 Valsts finansēts sociālās rehabilitācijas pakalpojums dzīvesvietā	6
1.1.2. Valsts finansēts sociālās rehabilitācijas pakalpojums institūcijā	8
1.2 Citi pieejamie sociālās rehabilitācijas pakalpojumi	11
2. Dažādi pakalpojumi vardarbībā cietušiem bērniem	13
2.1.Nepilngadīgo kā cietušo un liecinieku nopratināšana	13
2.2. Informatīvais atbalsts bērniem, vecākiem un speciālistiem	18
Kopsavilkums	19
Izmantotā literatūra	20
Pielikums	21
1.pielikums	21

Ievads

Visu profesionāļu un institūciju uzdevums ir strādāt, lai pārtrauktu vardarbību pret bērnu, kā arī pārliecināties par to, ka bērns saņem nepieciešamo aprūpi, atbalstu un palīdzību. Bērna aizsargāšana no vardarbības ir visu kopīga atbildība. Tajā ir iesaistītas vairākas institūcijas ar dažādām funkcijām, piemēram, izglītības iestāde nodrošina mācību un audzināšanas procesu, kā arī sniedz bērnam atbalstu; sociālais dienests sniedz finansiālu un psihosociālu atbalstu; bāriņtiesa rūpējas par bērna personiskajām un mantiskajām interesēm; ārstniecības iestāde sniedz bērnam nepieciešamo medicīnisko palīdzību; policija veic izmeklēšanas darbības un nodrošina likumpārkāpumu profilaksi. Efektīva pieeja bērnu tiesību aizsardzības jautājumu risināšanā paredz vairāku institūciju saskanīgu un koordinētu darbību, dažādu institūciju pieredzes veiksmīgu apvienošanu. Bērna aizsardzība un aprūpe var būt efektīva tikai tad, ja atbildīgo institūciju rīcībā ir visa nepieciešamā informācija risku novērtēšanai un ģimenes un bērna vajadzību novērtēšanai un apzināti pieejamie pakalpojumi.

Vēl joprojām sabiedrības vairākuma uztverē vardarbība, kas notiek ģimenē, tiek vērtēta kā pieļaujama parādība. Par pieļaujamu tiek uzskatīta bērna fiziska sodīšana, vardarbīga konfliktu risināšana starp ģimenes locekļiem. Lielā mērā tas ir saistīts ar zināšanu trūkumu par nevardarbīgiem konfliktu risināšanas un bērnu audzināšanas veidiem. Tādēļ nepieciešams, izmantojot visus informācijas izplatīšanas veidus – gan sabiedrības informēšanas kampaņas, gan izglītības sistēmas satura pilnveidošanu, gan psihosociāla atbalsta pakalpojumu sistēmas pilnveidošanu, gan pieaugušo izglītošanu, gan psihologa pakalpojumus krīzē nonākušajām ģimenēm –, sniegt zināšanas, kas samazinātu gan iecietību pret vardarbību, gan arī iemācītu rīkoties nevardarbīgi.

Lai novērtētu un apkopotu dažāda veida pakalpojumus, kas pieejami vardarbībā cietušiem bērniem un viņu ģimenēm, tika nolemts veikt ekspertīzi par pieejamajiem pakalpojumiem Latvijā vardarbībā cietušiem bērniem. Ekspertīzes galvenais mērķis ir apkopot un analizēt pieejamo informāciju, kas saistīta ar pakalpojumu nodrošināšanu vardarbībā cietušiem bērniem. Šajā ekspertīzē kā metode tiek izmantota pieejamās informācijas apkopošana un analīze.

1. Sociālās rehabilitācijas pakalpojumi vardarbībā cietušiem bērniem

Latvijā ir pieejami valsts, pašvaldības vai nevalstisko organizāciju finansēti sociālpsiholoģiski pakalpojumi. Atklātas vardarbības gadījumā bērns var saņemt sociālpsiholoģisko palīdzību specializētās sociālās rehabilitācijas iestādēs vai dzīvesvietā pie apmācītiem speciālistiem.

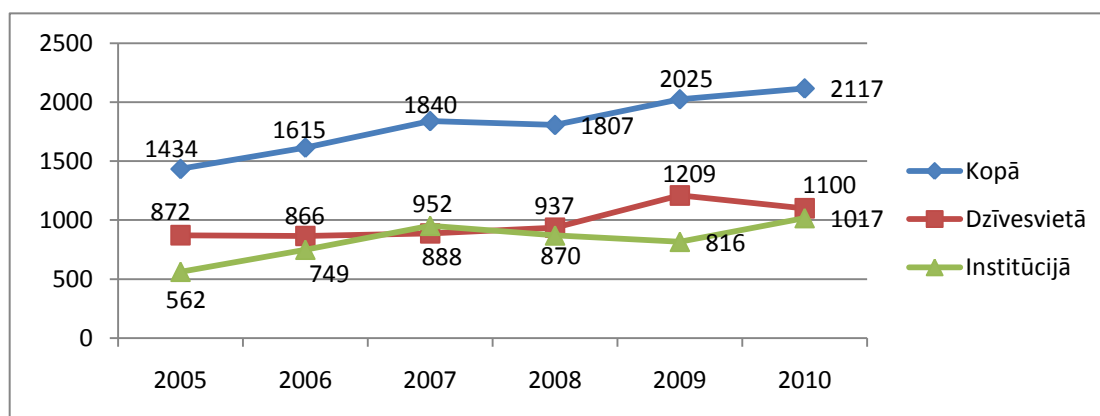
Sociālās rehabilitācijas mērķis ir nodrošināt, lai bērns spētu atgūt fizisko un emocionālo veselību un integrētos sabiedrībā.

1.1. Valsts finansēts sociālās rehabilitācijas pakalpojums

Latvijā bērnam, kurš ir prettiesisku darbību - noziedzīga nodarījuma, ekspluatācijas, seksuālas izmantošanas, vardarbības vai jebkādas citas nelikumīgas, cietsirdīgas vai cieņu aizskarošas darbības (turpmāk - vardarbība) - upuris, par valsts budžeta līdzekļiem sniedzama nepieciešamā palīdzība, lai viņš atgūtu fizisko un psihisko veselību un integrētos sabiedrībā. Tas paredz, ka šādu bērnu rehabilitācija un ārstēšana notiek par valsts līdzekļiem (desmit konsultācijas dzīvesvietā vai līdz 60 dienām sociālās rehabilitācijas institūcijā). Tātad sociālās rehabilitācijas pakalpojumi ir pieejami visām tām nepilngadīgajām vardarbībā cietušajām personām, kurām ar psihologa vai sociālā darbinieka atzinumu ir konstatēta novārtā pamešana, veikta emocionāla, fiziska vai seksuāla vardarbība. Katru gadu pieaug piešķirto valsts finansēto vietu skaits. Šobrīd iespēja saņemt valsts apmaksātu rehabilitāciju vardarbības pret bērnu gadījumā ir vairāk kā 2000 bērnu. Vidēji, katru gadu, apmēram 1000 bērniem ir iespēja saņemt rehabilitāciju dzīvesvietā, bet nedaudz mazākam skaitam - sociālās rehabilitācijas institūcijā (skatīt 1.attēlu).

1.attēls

Valsts garantēto pakalpojumu saņēmušo bērnu skaits

No 2010. gada sociālās rehabilitācijas pakalpojumus par valsts budžeta līdzekļiem koordinē un administrē Latvijas Bērnu fonds. Kārtību, kādā Latvijas Bērnu fonds par valsts budžeta līdzekļiem nodrošina sociālās rehabilitācijas pakalpojumus bērniem, kuri cietuši no vardarbības, nosaka 2009. gada 22. decembrī valdībā apstiprinātie Ministru kabineta noteikumi Nr. 1613 „Kārtība, kādā bērnam, kurš cietis no prettiesiskām darbībām, sniedz nepieciešamo palīdzību” (skatīt 1.pielikumu).

Lai no vardarbības cietušajiem bērniem varētu nodrošināt nepieciešamo sociālo rehabilitāciju dzīvesvietā vai sociālās rehabilitācijas institūcijā par valsts budžeta līdzekļiem, pašvaldības sociālajam dienestam ir jānoslēdz līgums ar Latvijas Bērnu fondu par pakalpojuma nodrošināšanu.

Lai vardarbībā cietis bērns saņemtu par valsts budžeta līdzekļiem sociālo rehabilitāciju, bērna vecāki, audžuģimene, aizbildnis, iestādes vadītājs vai bāriņtiesas pārstāvis pieprasa psihologa vai sociālā darbinieka atzinumu par bērnu un iesniedz to pašvaldības sociālajā dienestā. Psihologs vai sociālais darbinieks sniedz atzinumu, kurā norādīta šāda informācija:

- vai bērnam ir psiholoģiskas traumas pazīmes;
- kādi sociālās rehabilitācijas pasākumi nepieciešami;
- vai sociālo rehabilitāciju vēlams saņemt bērna dzīvesvietā vai iestādē, vai sociālās rehabilitācijas institūcijā;
- vai bērnam ir nepieciešams sociālās rehabilitācijas kurss līdz 30 dienām vai komplekss sociālās rehabilitācijas kurss līdz 60 dienām sociālās rehabilitācijas institūcijā;
- vai, ņemot vērā bērna psiholoģisko stāvokli un vecumu, nepieciešams, lai sociālās rehabilitācijas institūcijā kopā ar bērnu uzturētos viņa ģimenes loceklis vai persona, kas bērnu aprūpē.

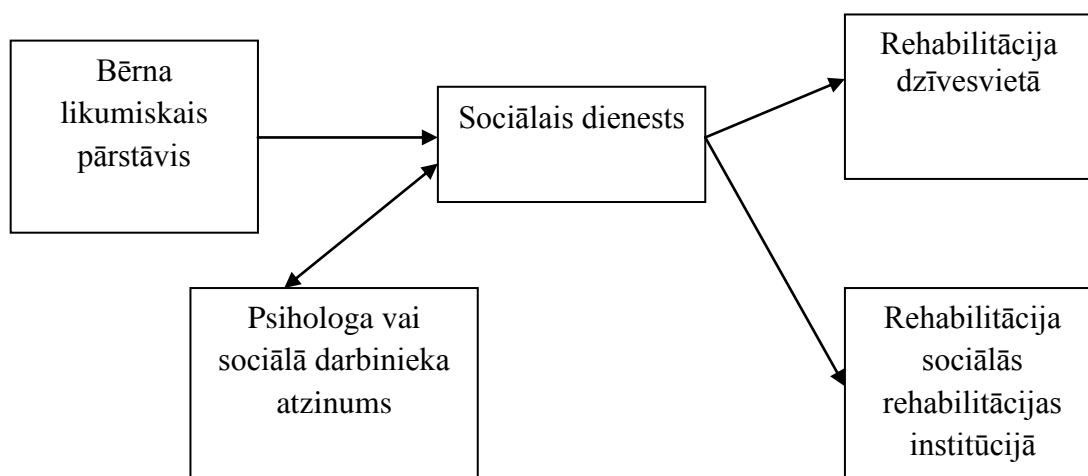
Bērnam, kurš cietis no prettiesiskām darbībām, ir iespējams saņemt sociālpsiholoģisko palīdzību dzīvesvietā, t.i., apmeklēt konsultācijas un turpināt dzīvot mājās. Šāda veida pakalpojumus pieņemts saukt par ambulatorajiem pakalpojumiem.

Gadījumā, kad bērnam viņa dzīvesvietā nav droši vai viens no vecākiem ir vardarbības veicējs, ir iespēja sociālās rehabilitācijas pakalpojumu saņemt sociālās rehabilitācijas institūcijā. Kārtība, kādā bērnam, kurš cietis no prettiesiskām darbībām,

var saņemt nepieciešamo palīdzību attēlota 2. attēlā. Taču bērna interesēs ir svarīgi kritiski izvērtēt, kuru sociālās rehabilitācijas pakalpojumu veidu izmantot – dzīvesvietā vai sociālās rehabilitācijas institūcijā. Ja bērna drošībai un dzīvībai nav apdraudējumu ģimenē vai bērna tuvākā apkārtnē, tad vēlams izmantot sociālās rehabilitācijas pakalpojumus dzīvesvietā, lai izvairītos no bērna sekundāras traumēšanas, ko iespējams gūt, ievieojot viņu sociālās rehabilitācijas institūcijā.

2.attēls

Kārtība, kādā bērnam, kurš cietis no prettiesiskām darbībām, var saņemt nepieciešamo palīdzību

No vardarbības ģimenē cietušo sieviešu rehabilitācija ir pašvaldību kompetencē, taču nepieciešamības gadījumā, ja to iesaka psihologs vai sociālais darbinieks, kopā ar bērnu sociālās rehabilitācijas institūcijā var uzturēties arī bērna aprūpētājs, kas vairumā gadījumu ir bērna māte, kas arī ir cietusi no vardarbības ģimenē vai ģimenes attiecību lokā. Tā ir iespēja bērnam ar aprūpētāju atrasties drošā vidē un saņemt sociālā darbinieka un citu speciālistu atbalstu.

1.1.1 Valsts finansēts sociālās rehabilitācijas pakalpojums dzīvesvietā

Balstoties uz Bērnu tiesību aizsardzības likuma 51. panta otro daļu un Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 13. panta 2.⁴ daļu 22.12.2009. ir izstrādāti MK noteikumi Nr. 1613 „Kārtība, kādā nepieciešamo palīdzību sniedz bērnam, kurš cietis no prettiesiskām darbībām”. Šie noteikumi paredz, ka no prettiesiskām darbībām cietušiem bērniem ir iespēja saņemt desmit psihologa konsultācijas dzīvesvietā.

Lēmumu par sociālās rehabilitācijas pakalpojuma piešķiršanu bērnam, kurš cietis no vardarbības, pieņem pašvaldības sociālais dienests, balstoties uz psihologa vai sociālā darbinieka sniegto atzinumu, kurā norādīta informācija par bērna psiholoģisko stāvokli, nepieciešamajiem sociālās rehabilitācijas pasākumiem un atzīts, ka konkrētajā gadījumā sociālo rehabilitāciju vēlams saņemt bērna dzīvesvietā.

Lai pašvaldības sociālais dienests piešķirtu sociālās rehabilitācijas pakalpojumu vardarbībā cietušam bērnam, bērna vecāki, aizbildņi, iestādes vadītājs, audžuģimene vai bāriņtiesa iesniedz pašvaldības sociālam dienestam iesniegumu par nepieciešamību bērnam piešķirt sociālās rehabilitācijas pakalpojumus, norādot, no kāda veida vardarbības bērns cietis un kur tā notikusi.

Sociālās rehabilitācijas pakalpojumu dzīvesvietā sniedz konsultāciju veidā. Kopumā ir iespējams saņemt psihologa, psihoterapeita vai sociālā darbinieka 10 konsultācijas, kuras nepārsniedz 45 minūšu ilgumu.

Rehabilitācijas pakalpojumu dzīvesvietā nodrošina psihologi, psihoterapeiti un sociālie darbinieki, kas apguvuši īpašu mācības programmu „Apmācību programma psihologiem, psihoterapeitiem un sociālajiem darbiniekiem vardarbībā cietušo bērnu rehabilitācijai” un ir saņēmuši apliecību. Programma paredzēta sociālajiem darbiniekiem, psihologiem, psihoterapeitiem, kas, ikdienas darbā saskaras vai var saskarties ar vardarbībā cietušiem bērniem. Programmas mērķis ir sniegt nepieciešamās teorētiskās un praktiskās zināšanas, lai augstā profesionālā līmenī varētu veikt vardarbībā cietušo bērnu rehabilitāciju dzīvesvietā un/vai institūcijā.

Apmācības programmā tiek sniegts plašs teorētisks pārskats par vardarbības definīcijām, riska faktoriem un vardarbības sekām. Tiek veikti praktiski treniņi, lai iemācītos izvērtēt riska faktorus ģimenē, novērtēt vardarbības pret bērnu sekas.

Apmācības programmas laikā tiek aplūkota LR likumdošana (Bērnu tiesību aizsardzības likums, LR Kriminālprocesa likums, LR Krimināllikums, Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums), kura saistīta ar vardarbības pret bērniem gadījumiem. Uzmanība tiek pievērsta arī sociālo darbinieku, psihologu un psihoterapeitu profesionālajiem ētikas kodeksiem.

Apmācības programmas laikā tiek veikts teorētiskais pārskats par institūcijām, kuras ir iesaistītas vardarbības pret bērnu risināšanas gadījumos, to loma, pienākumi un funkcijas, kā arī konkrēto profesionāļu pienākumi, kompetences robežas strādājot

ar vardarbībā cietušu bērnu. Tiek analizēta strapdisciplinārā un strapinstitucionālā sadarbība.

Apmācības programmā tiek aplūkotas vardarbības pret bērnu sociālā darba un psiholoģiskās izpētes metodes, kas palīdz veikt vardarbības pret bērnu diagnosticēšanu. Tiek veikta apmācība šo metožu praktiskajai pielietošanai darbā. Programmas laikā tiek veikts pārskats par vadošajām psihoterapeitiskajām pieejām traumas (vardarbības) pārstrādei, kā arī tiek aplūkoti profesionālās darbības ētiskie pamatprincipi un profesionālās izdegšanas sindroms un tā pārvarēšanas stratēģijas.

Apmācību programmā tiek piedāvāta supervīzija, kuras laikā ir iespējams praktiski risināt sarežģītus vardarbības pret bērnu gadījumus.

1.1.2. Valsts finansēts sociālās rehabilitācijas pakalpojums institūcijā

Vardarbības pret bērnu gadījumos bērnu ir iespējams ievietot sociālās rehabilitācijas institūcijā, kurā tiek sniegta sociālpsiholoģiska palīdzība.

Lēmumu par sociālās rehabilitācijas pakalpojuma piešķiršanu bērnam, kurš cietis no vardarbības, pieņem pašvaldības sociālais dienests, balstoties uz psihologa vai sociālā darbinieka sniegtu atzinumu. Tāpat kā sociālās rehabilitācijas saņemšanai dzīvesvietā, arī sociālās rehabilitācijas pakalpojuma piešķiršanai stacionārā bērna vecāki, aizbildnis, iestādes vadītājs, audžuģimene vai bāriņtiesas pārstāvis iesniedz pašvaldības sociālajam dienestam iesniegumu par nepieciešamību piešķirt sociālās rehabilitācijas pakalpojumu. Iesniegumā jānorāda, no kāda veida vardarbības bērns cietis un kur tā notikusi.

Rehabilitācijas pakalpojumu vardarbībā cietušiem bērniem nodrošina speciālisti – psihologi, psihoterapeiti un sociālie darbinieki, kas apguvuši īpašu mācību programmu „Apmācību programma psihologiem, psihoterapeitiem un sociālajiem darbiniekiem vardarbībā cietušo bērnu rehabilitācijai” un ir saņēmuši apliecību.

Institūcijas, kas patlaban nodrošina sociālo rehabilitāciju bērniem, kas cietuši vardarbībā:

- Allažu pagasta Bērnu un ģimenes atbalsta centrs,
- Dobeles Atbalsta centrs ģimenēm un bērniem,
- Latgales reģionālais atbalsta centrs „Rasas pērles”,
- Talsu Sieviešu un bērnu krīžu centrs,

- Ventspils pilsētas krīzes centrs ģimenēm ar bērniem „Paspārne”,
- Vidzemes reģionālais atbalsta centrs „Valdardze”,
- Zantes Ģimenes krīzes centrs.

Latvijas Bērnu fonds 2010.gadā veica sociālās rehabilitācijas institūciju izvērtēšana ar mērķi apzināt labās prakses un identificēt problēmjomas kvalitatīva pakalpojuma sniegšanai un nodrošināšanai. Tika konstatēts, ka visās sociālās rehabilitācijas institūcijās nav vienotas dokumentācijas un vienotas izpratnes par esošās dokumentācijas aizpildīšanu, kā arī skaidra sociālā rehabilitācijas procesa vadība, novērtēšana un uzturēšana. Tādēļ, 2010.gadā tika izveidots vienots kvalitātes standarts institucionālās rehabilitācijas pakalpojuma nodrošināšanai.

Institucionālās rehabilitācijas pakalpojuma nodrošināšanas kvalitātes standarta izstrādei tika izmantota sociālās rehabilitācijas definīcija, kas nosaka, ka sociālā rehabilitācija ir pasākumu kopums, kas palīdz ilgākā vai īsākā laika periodā, piesaistot dažādus speciālistus, sasniegt izmērāmus mērķus, kas veicina un uzlabo personas sociālo funkcionēšanu un spēju veiksmīgi iekļauties vecumam, spējām un sociālajam statusam atbilstošās aktivitātēs un Starptautiskās standartizācijas organizācijas (ISO – International Organisation for Standardization) kvalitātes vadības sistēmas principi: orientācija uz klientu, augstākās vadības līdzdalība, darbinieku iesaistīšana, procesu vadība, sistēmas pieeja vadībā, nepārtraukta pilnveidošanās, uz faktiem balstītu lēmumu pieņemšana, abpusēji izdevīga sadarbība ar sadarbības partneriem.

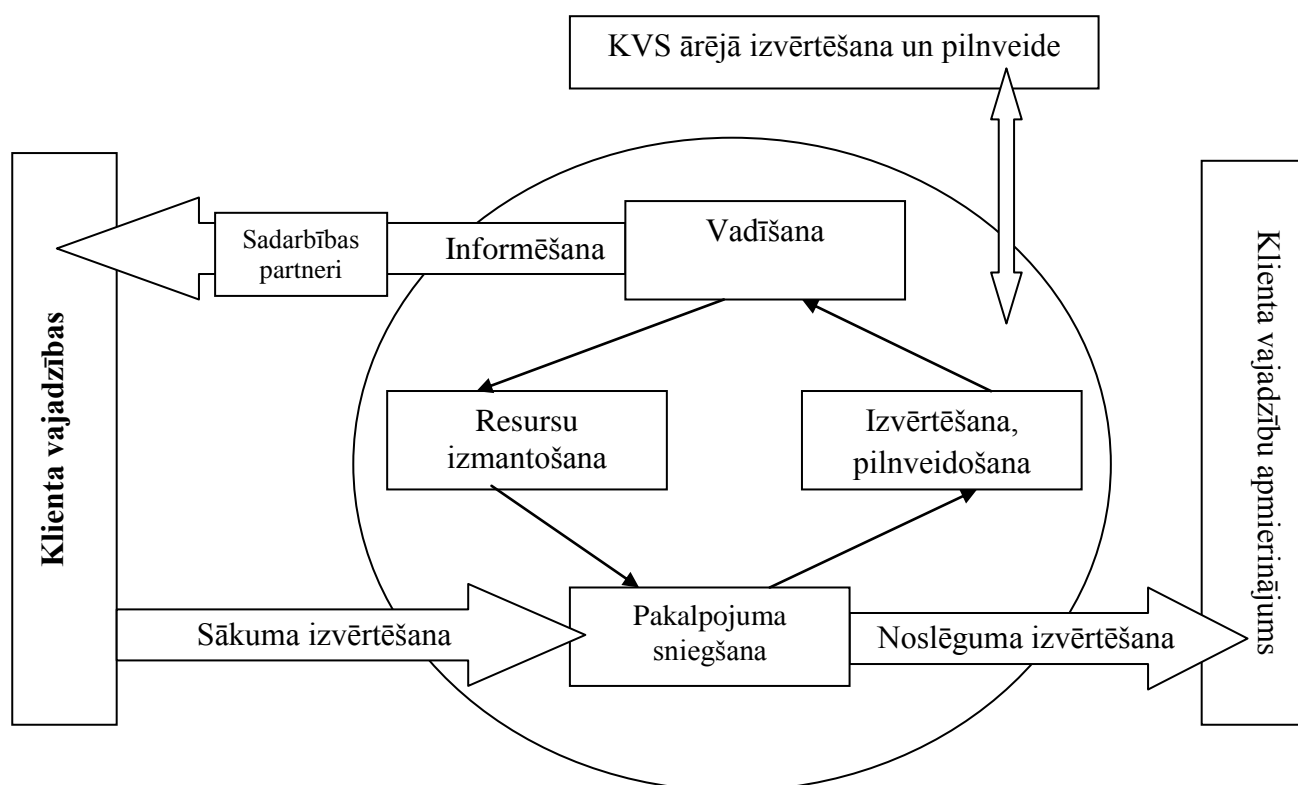
Visi augstāk minētie principi ir nozīmīgi, nodrošinot kvalitatīvu sociālās rehabilitācijas pakalpojumu institūcijā. Visu minēto kvalitātes vadības principu savstarpējo mijiedarbību var attēlot kvalitātes vadības sistēmas shēmā. (skatīt 3.attēlu)

Kvalitātes vadības sistēmas pamatelements ir klients, balstoties uz kura vajadzībām tiek veidots pakalpojuma saturs. Lai izvērtētu klienta vajadzības, ikvienā institūcijā ir būtiski radīt īpašu sistēmu šo vajadzību mērīšanai, kā pakalpojuma saņemšanas sākumā, tā pakalpojuma saņemšanas noslēgumā. Veiktie mērījumi palīdz attīstīt pakalpojuma kvalitāti un institūcijas iekšējās funkcionēšanas procesu, kas savukārt, nepārtraukti ļauj uzlabot piedāvāto pakalpojumu kopumā. Lai to varētu izdarīt ir jābūt izstrādātai sistēmai, ka ļauj regulāri veikt sniegtā pakalpojuma izvērtēšanu un attiecīgu pilnveidošanu, kas vajadzības gadījumā ļauj piesaistīt jaunus resursus un atjaunot esošos. Visu to pārrauga pakalpojuma kvalitātē ieinteresēta institūcijas vadība, kuras uzdevums ir nepārtraukti veidot un uzlabot sadarbību ar

esošajiem sadarbības partneriem, lai pakalpojums būtu atbilstošs gan klienta, gan pasūtītāja un sadarbības partneru vajadzībām. Ikvienas kvalitātes vadības sistēmas efektīvai funkcionēšanai ir nepieciešama arī ārējā sistēmas izvērtēšana, kuras rezultātā tiek veikti attiecīgi iekšējās kvalitātes vadības sistēmas pilnveidošanas pasākumi. Ja šī kvalitātes vadības sistēma darbojas efektīvi, tad ir iespējams nonākt pie kvalitatīva sociālās rehabilitācijas pakalpojuma institūcijā, kas pilnībā nodrošina klienta vajadzību apmierinājumu.

3.attēls

Kvalitātes vadības sistēma sociālās rehabilitācijas institūcijā

Apkopojot un izanalizējot teorētiskās nostādnes un saskaņojot tās ar reālo situāciju sociālās rehabilitācijas institūcijās, kas nodrošina sociālās rehabilitācijas pakalpojumu no prettiesiskām darbībām cietušiem bērniem, tika izveidots kvalitātes standarts, kurā iekļautas 9 jomas:

1. Orientēšanās uz klienta vajadzībām. Šī joma kvalitātes standartā raksturo institūcijas izpratni par klienta esošajām un nākotnes vajadzībām, un to atspoguļojumu institūcijas darbību reglamentējošajos dokumentos.
2. Institūcijas vadīšana. Šī joma kvalitātes standartā raksturo institūcijas vadītāja izpratni par vienotu institūcijas mērķu nepieciešamību, institūcijas nākotnes

virzību, un spēju nodrošināt pakalpojuma sniegšanai piemērotu vidi, apstākļus un struktūru.

3. Sociālā gadījuma vadīšana. Šī joma kvalitātes standartā raksturo efektīvu un rezultatīvu, uz noteiktu mērķi orientētu gadījuma vadīšanu.

4. Rehabilitācijas process. Šī joma kvalitātes standartā raksturo iekšējās informācijas apriti, kas ir skaidra, atbilstoša, izmantojama un rehabilitācijas procesu atspoguļojoša, kā arī lēmumus, kas ir balstīti loģiskā datu un informācijas analīzē.

5. Komandas darbs. Šī joma kvalitātes standartā raksturo speciālistu iesaistīšanu komandas darbā, izmantojot viņu spējas un profesionālās kompetences, klientu rehabilitācijas mērķu sasniegšanai, tātad klienta vajadzību apmierinājumam.

6. Klienta sadzīves organizēšana institūcijā. Šī joma kvalitātes standartā raksturo gan klientu pamatvajadzību nodrošināšanu, gan ikdienas strukturēšanu, ievērojot klienta intereses un vajadzības.

7. Starpinstitucionālā un starpprofesionālā sadarbība. Šī joma kvalitātes standartā raksturo daudzpusīgu un efektīvu sadarbību ar gadījuma risināšanā iesaistītajām institūcijām.

8. Darbinieku profesionālā pilnveide. Šī joma kvalitātes standartā raksturo nepārtrauktu speciālistu profesionālās pilnveidošanās iespēju radīšanu un nodrošināšanu.

9. Kvalitātes uzturēšana. Šī joma kvalitātes standartā raksturo darbības, kas palīdz atklāt un novērst kļūdas, kā arī veikt atbilstošas izmaiņas.

Katrā jomā tika izdalīti kritēriji, kas ļauj veikt mērījumus un izdarīt secinājumus vai attiecīgās jomas saturs pilnībā ļauj nonākt pie klienta vajadzību nodrošinājuma konkrētajā sociālās rehabilitācijas institūcijā. Lai novērtētu, katru no kritērijiem tika izveidotas standartizētas vai nestandardizētas kritēriju novērtēšanas formas.

1.2 Citi pieejamie sociālās rehabilitācijas pakalpojumi

Lielu ieguldījumu darbā ar vardarbības gadījumiem sniedz arī pašvaldību un nevalstisko organizāciju veidotie un finansētie sociāls psiholoģiskās palīdzības un krīžu centri. To skaits un pieejamo pakalpojumu apjoms ir mainīgs atkarībā no finansējuma, taču vieta sociālo pakalpojumu sniedzēju vidū ir stabila; īpaši tas attiecas uz vardarbības gadījumu risināšanu.

Iespējams, ka sociālpsiholoģiskās palīdzības sniedzēji var mainīties, piemēram, izveidoties jauns atbalsta centrs kādā pašvaldībā vai nevalstiska organizācija, kas sniedz sociālpsiholoģisku palīdzību, tādēļ ieteicams sekot līdzi jaunākajai informācijai par palīdzības saņemšanas iespējām mūsu valstī.

Kā viens no labās prakses piemēriem būtu minams Nodibinājums „Centrs Dardedze”, kurš kopš 2001. gada nodrošina palīdzību vardarbībā cietušiem bērniem un viņu ģimenēm. No 2008. gada 1. janvāra Centrs „Dardedze” stacionāru rehabilitāciju vairs nenodrošina, bet turpina sniegt ambulatoras konsultācijas bērniem un viņu ģimenēm, kuri cietuši no vardarbības, kā arī piedāvā dažādus pakalpojumus ikvienai ģimenei vai speciālistam, kas saskārušies ar grūtībām audzinot bērnus. Gadījumos, kad bērns ir cietis vai varētu būt cietis no vardarbības tiek piedāvāti dažādi pakalpojumi: psiholoģiskā izpēte iespējami notikušās vardarbības un tās seku izpēte, bērna kā cietušā vai liecinieka nopratināšana, izmantojot tehnisko līdzekļu un psihologa starpniecību, psiholoģiskā konsultēšana vardarbības seku mazināšanai, kā arī konsultācijas, kas nodrošina atbalstu bērnam un viņa ģimenei kriminālprocesā, kā arī sniedz konsultācijas, kas palīdz novērst vardarbības gadījumu atkārtošanos.

Lai sekmētu vardarbības pret bērnu gadījumu identificēšanu un atkārtotas vardarbības novēršanas pasākumus, ir būtiski nodrošināt bērniem un pusaudžiem iespējas anonīmi vai atklāti ziņot par vardarbības gadījumiem. Valsts finansēts ir Bērnu un pusaudžu uzticības tālrunis (VBTAI) – 80006008 vai 116111. Bērnu un pusaudžu Uzticības tālrunis darbību sāka 2006. gada 1. februārī. Tā ir viena no Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas struktūrvienībām, kur ir iespēja saņemt padomu, kā rīkoties sarežģītā situācijā vai iegūt atbalstu grūtībās. Tā ir bezmaksas tālruņa līnija, zvanot gan no fiksētā, gan mobilā telefona.

2. Dažādi pakalpojumi vardarbībā cietušiem bērniem

2.1. Nepilngadīgo kā cietušo un liecinieku nopratināšana

Kriminālprocesa likums (turpmāk – KPL) paredz īpašas prasības attiecībā uz vardarbībā cietušo bērnu nopratināšanu (Kriminālprocesa likums, 2011). Tā, saskaņā ar KPL 152. panta otro daļu nepilngadīgo, kas nav sasniedzis 14 gadu vecumu, vai pēc izmeklēšanas darbības veicēja ieskata – jebkuru nepilngadīgo pratina pedagoga vai tāda speciālista klātbūtnē, kas apmācīts psihologa darbam ar bērniem kriminālprocesā (turpmāk – psihologs). Vienam no nepilngadīgā likumiskajiem pārstāvjiem, pilngadīgam tuvam radniekam vai uzticības personai ir tiesības piedalīties pratināšanā, ja vien viņš pats nav persona, pret kuru uzsākts kriminālprocess, aizturētais, aizdomās turētais vai apsūdzētais un ja pret to neiebilst nepilngadīgais. Saskaņā ar minētā panta ceturto daļu, ja psihologs norāda procesa virzītājam, ka 14 gadu nenasniegušās personas psihei vai tāda nepilngadīgā psihei, kas atzīts par cietušo no vardarbības, ko nodarījusi persona, no kuras cietušais ir materiāli vai citādi atkarīgs, vai no seksuālas izmantošanas, var kaitēt atkārtota tieša pratināšana, tā izdarāma tikai ar izmeklēšanas tiesneša atļauju, bet tiesā – ar tiesas lēmumu.

Saskaņā ar KPL 153. pantu, ja psihologs uzskata, ka 14 gadu nenasniegušās personas psihei vai tāda nepilngadīgā psihei, kas atzīts par cietušo no vardarbības, ko nodarījusi persona, no kuras cietušais ir materiāli vai citādi atkarīgs, vai no seksuālās izmantošanas, var kaitēt tieša pratināšana, to var izdarīt ar tehnisko līdzekļu un psihologa starpniecību. Šādas nopratināšanas laikā pratināmais kopā ar psihologu atrodas telpā, kura piemērota sarunai ar nepilngadīgo un kurā tehniski nodrošināts, ka procesa virzītāja uzdotos jautājumus dzird tikai psihologs. Savukārt psihologs procesa virzītāja jautājumus uzdod nepilngadīgā psihei piemērotā formā, ja nepieciešams, – informē par pārtraukumu izmeklēšanas darbībā un tās atsākšanu.

Par minētajām normām jānorāda, ka praksē bieži nav skaidrs jēdziena „speciālists, kas apmācīts psihologa darbam ar bērniem kriminālprocesā (turpmāk – psihologs)” saturs, proti, kāda ir šādam speciālistam nepieciešamā kvalifikācija, kādas ir šāda speciālista tiesības un pienākumi kriminālprocesā.

Tāpat KPL 152. panta formulējums pieļauj, ka speciālists varētu būt arī tiesībsargājošo iestāžu darbinieks, kas apguvis psiholoģiju par bērna iesaistīšanu

kriminālprocesā. Šajā kontekstā var vērtēt, vai apmācība darbam ar bērniem kriminālprocesā ietilpst to zināšanu apjomā, kas jāapgūst saskaņā ar BTAL 20. pantu.

BTAL 20. panta pirmajā daļā noteikts, ka valsts nodrošina, lai lietas, kas saistītas ar bērna tiesību aizsardzību, visās valsts un pašvaldību institūcijās izskatītu speciālisti, kam ir speciālas zināšanas šajā jomā. Kārtību, kādā apgūstamas speciālas zināšanas bērnu tiesību aizsardzības jomā, un šo zināšanu saturu nosaka Ministru kabinets.

Ministru kabineta 2005. gada 27. septembra noteikumu Nr. 729 „Noteikumi par speciālu zināšanu apguves kārtību bērnu tiesību aizsardzības jomā un šo zināšanu saturu” (turpmāk – noteikumi Nr.729) 2. punkts noteic: lai iegūtu speciālas zināšanas bērnu tiesību aizsardzības jomā, speciālists apgūst apmācības programmu 40 akadēmisko stundu apjomā. Apmācības programmā cita starpā iekļautas šādas tēmas:

- bērnu tiesību aizsardzības sistēma un normatīvie akti bērnu tiesību aizsardzības jautājumos;
- starptautisko tiesību aktu piemērošana bērnu tiesību aizsardzībā;
- vecāku un bērnu tiesības un pienākumi;
- vardarbība pret bērnu, tās veidi un pazīmes, starpinstitūciju sadarbība, ja notikusi vardarbība;
- saskarsmes veidošanas pamatprincipi atbilstoši bērna vecumposma īpatnībām.

Lai veiksmīgi varētu veikt nepilngadīgā kā cietušā vai liecinieka nopratināšanu ar tehnisko līdzekļu un psihologa starpniecību ir nepieciešami ne vien atbilstoši sagatavoti speciālisti, bet arī piemērotas telpas. Tehnisko līdzekļu izmantošana nopratināšanā nozīmē, ka bērna sniegtās liecības tiek ierakstītas, izmantojot audio un/vai video aparatūru. Bērnu nopratināšana, kas veikta, izmantojot audio un video aparatūru, nodrošina izvairīšanos no atkārtotas bērna traumēšanas, viņam piedaloties kriminālprocesā. Audio un video aparatūras izmantošana bērna nopratināšanā ir vienīgais veids, kā precīzi piefiksēt visu bērna sniegto informāciju (gan verbālo, gan neverbālo). Šādi nopratinot, nopratināšanas veicējs nav aizņemts ar informācijas rakstisku fiksēšanu, līdz ar to saruna veidojas bez liekām pauzēm, kā arī nopratināšanas veicējam ir iespējams bērnam veltīt nedalītu uzmanību, kas veicina atklātību un uzticēšanos.

Visās sociālās rehabilitācijas institūcijās, kas saņem valsts finansējumu, ir iekārtotas īpašas nopratināšanas telpas. Latvijā šobrīd nav vienota standarta, kas noteiktu stingras prasības nopratināšanas telpām, taču sociālās rehabilitācijas institūcijās kopīgi sadarbojoties, tiek veidots un attīstīts šāds standarts. Galvenās vadlīnijas tajā ir panākt, lai nopratināšana notiek bērnam draudzīgā vidē un veidā. Tas ietver:

1. Bērnām draudzīga vide

- Īpaši apmācīti speciālisti. Šādi speciālisti, ir apguvuši teorētisku un praktisku apmācības kursu par nepilngadīgo cietušo un liecinieku nopratināšanas tehnikām, bērnu attīstību un vajadzībām.
- Mājīga uzgaidāmā telpa. Tā ir pirmā telpa, kurā bērns un viņa atbalsta personas ieiet, atnākot uz nopratināšanu. Līdz ar to ir svarīgi parūpēties, lai bērns un viņa vecāki sajostos gaidīti. To var panākt, ja telpā ir pieejami ērti krēsli, grāmatas un žurnāli atbilstoši bērna vecumam, spēļmantas, kā arī galdiņš un krēslīni, lai bērns varētu zīmēt vai krāsot krāsojamo grāmatiņu. Tikpat svarīgi ir pievērst uzmanību telpas noformējumam, piemēram, uz sienām nevajadzētu izvietot plakātus ar sociālām reklāmām, kas ataino vardarbībā cietušus bērnus.
- Nodrošināts privātums. Lai bērns spētu uzticēties ir svarīgi parūpēties, lai telpai, kurā notiek nopratināšana būtu skaņas necaurļaidīgas durvis un sienas. Uz durvīm nepieciešams piestiprināt plāksnīti, kas citus kolēģus brīdinātu, ka telpā notiek nopratināšana un, līdz ar to, pašlaik šajā telpā ieiet aizliegts, kā arī jāievēro klusums. Nav pieļaujams, ka nopratināšanas telpā atrastos stacionārais telefons un speciālisti savus mobilos telefonus atstātu ieslēgtus.
- Nopratināšanas telpas iekārtojums. Vislabāk šo telpu ir nokrāsot maigos pasteltoņos. Vajadzētu izvairīties no sienu īpašas dekorēšanas vai sienu apzīmēšanas, jo tas var novērst bērna uzmanību. Taču var izmantot nelielus, neuzkrītošus dekorējumus, kas telpu padara mājīgāku. Telpa kļūs omulīgāka, ja uz grīdas atradīsies mīkstais segums. Šajā telpā nav pieejamas rotaļlietas, jo tā nav paredzēta rotaļām un spēlēm. Ļoti svarīgi, lai telpā būtu ērti sēžamie, vislabāk mīkstās mēbeles krēsli vai dīvāni, taču tā nav arī viesistaba, tādēļ nevajadzētu pārspīlēt. Nopratināšanas laikā var rasties nepieciešamība kaut ko

uzzīmēt vai attēlot notikušās darbības ar anatomiskajām lellēm, tādēļ būs nepieciešams galds, kura augstums jāpieskaņo krēsliem.

2. Nopratināšanas telpas tehniskais nodrošinājums

- Kamera vai kameras, kas ļauj pārredzēt telpā notiekošo, kā arī fiksēt bērna uzvedības izmaiņas un emocionālās reakcijas. Ļoti nozīmīgs ir augstas kvalitātes skaņas mikrofons un iespēja veikt videoierakstu. Šīs ir izšķiroši svarīgas lietas, veicot ieraktu ar tehnisko līdzekļu starpniecību, jo tikai kvalitatīvs ieraksts spēs bērnu pasargāt no atkārtotas pratināšanas tiesas procesa laikā.
- Attēla un skaņas pieejamība citā telpā un iespēja procesa virzītājam sazināties ar nopratināšanas veicēju. Visbiežāk nepilngadīgo cietušo un liecinieku nopratināšanu ar tehnisko līdzekļu palīdzību veic ar psihologa starpniecību. Līdz ar to ir svarīgi, lai procesa virzītājs, atrodoties citā telpā, varētu labi redzēt un dzirdēt, to, kas notiek nopratināšanas telpā, kā arī nepieciešamības gadījumā sazināties ar nopratināšanas veicēju, lai precizētu uzdamos jautājumus.
- Nodrošinājums ar papildus materiāliem. Dažkārt, lai atvieglotu nopratināšanas procesu ir nepieciešams izmantot anatomiskās lelles, ķermeņa shēmas, kā arī zīmēt dažādus shematiskus attēlojumus, tādēļ telpā būtu jābūt viegli pieejamam papīram un rakstāmpiederumiem. Visiem šiem piederumiem ir jāatrodas īpašā skapī vai kastē, lai bērns tos nevar redzēt. Taču tiem jābūt viegli pieejamiem, ja rodas vajadzība tos izmantot.

3. Informatīvie materiāli cietušajiem vai lieciniekiem un viņu ģimenēm

- Informatīvie materiāli vecākiem un bērniem par kriminālprocesu, pieejamajiem pakalpojumiem un palīdzību (juridisko, sociālpsiholoģisko) cietušajiem bērniem.

Analizējot pašreizējās telpas tika konstatēts (skatīt 1.tabulu), ka galvenās problēmas nepilngadīgo kā cietuši vai liecinieku nopratināšanā ir:

- skaņas caurlaidīgas durvis;
- nopratināšanas telpās ir pieejamas rotaļlietas, jo ikdienā tās kalpo kā psihologu kabinetu;
- procesa virzītājam nav iespēja sazināties ar psihologu;
- nav anatomisko leļļu un ķermeņa shēmu;

- nav pieejami informatīvie materiāli bērniem un viņu ģimenē par pieejamajiem pakalpojumiem un atbalstu kriminālprocesā;
- nav pietiekams daudzums attiecīgi sagatavotu psihologu un policistu.

1.tabula

Sociālās rehabilitācijas institūcijās pieejamo nopratināšanas telpu izvērtējums

	Kritērijs	Atbilst	Daļēji	Neatbilst
I	Bērnam draudzīga vide			
1.	Īpaši apmācīti speciālisti		8	
2.	Mājīga uzgaidāmā telpa			
2.1	ir speciāla uzgaidāmā telpa	6	2	
2.2	ir pieejamas spēļmantas, grāmatas, žurnāli, krāsojamās grāmata, Papīrs, zīmuļi, flomāsteri u.c.	7	1	
2.3	telpas noformējumā nav izmantoti materiāli ar vd pret bērnu tematiku	5	3	
3.	Nodrošināts privātums:			
3.1	skaņas necaurlaidīgas durvis	2	3	3
3.2	uz durvīm atrodama norāde, ka telpā notiek nopratināšana un šobrīd ieiet aizliegts	6	2	
4.	Nopratināšanas telpas iekārtojums:			
4.1	nokrāsota maigos pasteltoņos	7	1	
4.2	nelieli, neuzkrītoši dekorējumi	5	2	1
4.3	nav pieejamas rotaļlietas	3	5	
4.4	krēslu augstumam piemērots galds	5	2	1
4.5	paklājs	6		2
II	Nopratināšanas telpas tehniskais nodrošinājums			
5	Kamera vai kameras, kas ļauj pārredzēt telpā notiekošo, kā arī fiksēt bērna uzvedības izmaiņas un emocionālās reakcijas	8		
6	Mikrofons/-i	6		2
7	Iespēja veikt videoierakstu	8		
8	Attēla un skaņas pieejamība citā telpā	8		
9	Iespēja procesa virzītājam sazināties ar nopratināšanas veicēju	2		6
10	Vienpusējā spoguļsiena	8		
11	Nodrošinājums ar papildus materiāliem:			
11.1	anatomiskās lelles	5		3
11.2	ķermeņa shēmas	7		2
11.3	balts papīrs, zīmuļi, rakstāmpiederumi	8		
III	Informatīvie materiāli par kriminālprocesu un pieejamajiem pakalpojumiem un palīdzības iespējām			
12	nepilngadīgajiem cietušajiem vai lieciniekiem		8	
12.1	vecākiem	1	6	1

2.2. Informatīvais atbalsts bērniem, vecākiem un speciālistiem

Ar vien vairāk tiek radīti dažādi informatīvie resursi, kas paredzēti vecākiem, bērniem un profesionāļiem,. Tajos apkopota dažāda līmeņa un sarežģītības informācija.

Informatīvie resursi bērniem. „Es eju uz tiesu” (Keller-Hamela, 2007). Šī grāmatiņā ir paredzēta, lai palīdzētu bērnam sagatavoties tiesas procesam. Tajā tiek skaidrots, bērnam saprotamā valodā, gatavošanās tiesas procesam un tā norise.

Informatīvie resursi pieaugušajiem. „Bērns kā cietušais vai liecinieks kriminālprocesā (Nobody’s children foundation, 2007). Šajā grāmatiņā aprakstīti praktiski padomi - kā vecāki var palīdzēt bērnam, kurš piedalās kriminālprocesā kā cietušais vai liecinieks un kā vecāki var tikt galā ar savām emocijām, kas saistītas ar šo situāciju. Grāmatiņai ir divas daļas. Pirmajā daļā tiek skaidroti tiesiskie aspekti, bet otrā daļa vairāk fokusējas uz emocionāliem jautājumiem.

2010.gadā ir radīts jauns elektronisks resurss www.bernskacietusais.lv. Šī resursa mērķis ir palīdzētu labāk veikt profesionālos pienākumus saskaroties ar vardarbībā cietušu bērnu. Šajā mājas lapā var atrast informāciju gan par aktualitātēm šajā jomā, gan teorētisku informāciju par tēmām, kas saistītas ar vardarbību pret bērnu, kā arī praktiskus ieteikumus, kā palīdzēt bērniem, kas cietuši no vardarbības un/vai kļuvuši par cietušajiem vai lieciniekiem kriminālprocesā.

Kopsavilkums

Pieejamās informācijas par pakalpojumiem vardarbībā cietušiem bērniem analīze norāda, ka Latvijā ir attīstīti vairāki pakalpojumi, kas ļauj sniegt kvalitatīvu palīdzību vardarbībā cietušiem bērniem. Kā pozitīvs fakts būtu minams, ka visiem Latvijā dzīvojošiem bērniem ir pieejama rehabilitācija vardarbības gadījuma gan sociālās rehabilitācijas institūcijās, gan dzīvesvietā. Tomēr, arī šī pakalpojuma nodrošināšanā ir konstatētas grūtības. Dažviet, attālos Latvijas pagastos nav pieejami kvalificēti speciālisti, kas būtu spējīgi nodrošināt šo pakalpojumu. Kā arī dažiem iesaistītajiem speciālistiem nav pietiekama formālā un tālākizglītība. Dažiem speciālistiem vairāku gadu garumā nav neviena tālākizglītības kursa, kas būtu saistīts ar vardarbības pret bērnu jomu. Kopumā iztrūkst vienotas dokumentācijas un izpratnes par esošās dokumentācijas aizpildīšanu, kā arī skaidra sociālā rehabilitācijas procesa vadība, novērtēšana un uzturēšana. Lai to mazinātu sociālās rehabilitācijas institūcijām tika izstrādāts kvalitātes standarts, taču tas vēl nav pilnībā ieviests. Šādu kvalitātes standartu vajadzētu izstrādāt arī tiem speciālistiem, kas nodrošina rehabilitāciju vardarbībā cietušiem bērniem dzīves vietā.

Latvijā nepieciešams turpināt strādāt pie tiem pakalpojumiem, kas saistīti ar nepilngadīgā kā cietušā vai liecinieka nopratināšanu. Būtu jāizveido nopratināšanas telpas standarts un nopratināšanas procesa vadlīnijas, kā arī jāveic atbilstošu speciālistu sagatavošana.

Tāpat būtu jāturpina darbs pie informatīvo materiālu radīšanas un izplatīšanas gan bērniem un viņu ģimenēm, gan profesionāļiem. Šobrīd Latvijā ir maz tādu materiālu, kas būtu domāti tieši bērniem, tātad bērniem saprotamā valodā. Joprojām trūkst materiāli gan vecākiem, gan profesionāļiem par tēmām, kas saistīti ar vardarbībā cietušiem bērniem.

Izmantotā literatūra

Bērnu tiesību aizsardzības likums (redakcija uz 01.01.2011.), www.likumi.lv

Keller-Hamela, 2007. „Es eju uz tiesu”. Nodibinājums “Centrs Dardedze”, Rīga.

Kriminālprocesa likums, (redakcija uz 01.01.2011.), www.likumi.lv

MK noteikumi Nr. 729 „Noteikumi par speciālu zināšanu apguves kārtību bērnu tiesību aizsardzības jomā un šo zināšanu saturu”, izdoti 10.09.2005., www.likumi.lv

MK noteikumi Nr. 1613 „Kārtība, kādā nepieciešamo palīdzību sniedz bērnam, kurš cietis no prettiesiskām darbībām”, izdoti 22.12.2009., www.likumi.lv

Nobody's children foundation, 2007. Bērns kā cietušais vai liecinieks kriminālprocesā. Nodibinājums “Centrs Dardedze”, Rīga.

Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums, (redakcija uz 10.11.2010.), www.likumi.lv

Pielikums

1.pielikums

Ministru kabineta noteikumi Nr.1613
Rīgā 2009.gada 22.decembrī (prot. Nr.89 152.§)

Kārtība, kādā nepieciešamo palīdzību sniedz bērnam, kurš cietis no prettiesiskām darbībām

Izdoti saskaņā ar Bērnu tiesību aizsardzības likuma 51.panta otro daļu un Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 13.panta 2.⁴ daļu

1. Noteikumi nosaka kārtību, kādā par valsts budžeta līdzekļiem sniedz nepieciešamo palīdzību bērnam, kurš ir prettiesisku darbību – noziedzīga nodarījuma, ekspluatācijas, seksuālas izmantošanas, vardarbības vai jebkādas citas nelikumīgas, cietsirdīgas vai cieņu aizskarošas darbības (turpmāk – vardarbība) – upuris, lai viņš atgūtu fizisko un psihisko veselību un integrētos sabiedrībā, tai skaitā kārtību, kādā nodibinājums "Latvijas Bērnu fonds" (turpmāk – Latvijas Bērnu fonds) organizē sociālās rehabilitācijas pakalpojumu sniegšanu par valsts budžeta līdzekļiem no vardarbības cietušiem bērniem (turpmāk – sociālās rehabilitācijas pakalpojumi), un šī valsts deleģētā uzdevuma izpildes nosacījumus.
2. Bērnam, kurš cietis no vardarbības, nepieciešamos veselības aprūpes pakalpojumus, arī medicīnisko rehabilitāciju, nodrošina atbilstoši normatīvajiem aktiem par veselības aprūpes organizēšanas un finansēšanas kārtību.
3. Ja ārstniecības iestādē sniegta palīdzība bērnam, kuram konstatētas iespējamās vardarbības sekas, ārstniecības iestāde nekavējoties par to ziņo policijai un pašvaldības sociālajam dienestam.
4. Ja bāriņtiesai radušās aizdomas, ka bērns cietis no vecāku vardarbības, tā informē pašvaldības sociālo dienestu un pēc tam, kad bērns saņēmis nepieciešamo ārstēšanu un medicīnisko rehabilitāciju, nosūta bērnu pie psihologa vai sociālā darbinieka, kurš izvērtē un nosaka, vai bērnam nepieciešama sociālā rehabilitācija.
5. Ja ir aizdomas, ka bērns no vardarbības cietis bērnu aprūpes iestādē, sociālās korekcijas izglītības iestādē vai ieslodzījuma vietā (turpmāk – iestāde), iestādes vadītājs, bērna vecāki, audžuģimene vai aizbildņi par to informē bāriņtiesu, pašvaldības sociālo dienestu un pieprasa psihologa vai sociālā darbinieka atzinumu par cietušo bērnu.
6. Psihologs vai sociālais darbinieks pēc cietušā bērna vecāka, aizbildņa, iestādes vadītāja, audžuģimenes vai bāriņtiesas pieprasījuma 10 dienu laikā sniedz atzinumu. Atzinumā norāda šādu informāciju:
 - 6.1. vai bērnam ir psiholoģiskas traumas pazīmes;
 - 6.2. nepieciešamie sociālās rehabilitācijas pasākumi;
 - 6.3. vai sociālo rehabilitāciju vēlams saņemt bērna dzīvesvietā (turpmāk – dzīvesvieta) vai iestādē, vai sociālās rehabilitācijas institūcijā;

6.4. vai bērnam ir nepieciešams sociālās rehabilitācijas kurss līdz 30 dienām vai komplekss sociālās rehabilitācijas kurss līdz 60 dienām sociālās rehabilitācijas institūcijā;

6.5. vai nepieciešams, lai sociālās rehabilitācijas institūcijā kopā ar bērnu uzturētos viņa ģimenes loceklis vai persona, kas bērnu aprūpē, ņemot vērā bērna psiholoģisko stāvokli un vecumu.

7. Ja saskaņā ar psihologa vai sociālā darbinieka atzinumu ir nepieciešams, lai kopā ar bērnu sociālās rehabilitācijas institūcijā uzturētos kāds viņa ģimenes loceklis vai persona, kas bērnu aprūpē, šīs personas uzturēšanos attiecīgajā institūcijā finansē no valsts budžeta līdzekļiem.
8. Sociālās rehabilitācijas pakalpojumus dzīvesvietā vai iestādē sniedz konsultāciju veidā (ne vairāk par desmit 45 minūšu konsultācijām) vai sociālās rehabilitācijas kursa veidā sociālās rehabilitācijas institūcijā.
9. Pēc sociālo pakalpojumu sniedzēja pamatota iesnieguma Latvijas Bērnu fondam sociālās rehabilitācijas kurss līdz 30 dienām vai komplekss sociālās rehabilitācijas kurss līdz 60 dienām var tikt pagarināts.
10. Sociālās rehabilitācijas pakalpojumus sniedz iespējami tuvu dzīvesvietai.
11. Sociālās rehabilitācijas pakalpojumu sniegšanu koordinē pašvaldības sociālais dienests, pamatojoties uz šādiem dokumentiem:
 - 11.1. bērna vecāka, aizbildņa, iestādes vadītāja, audžuģimenes vai bāriņtiesas iesniegumu par nepieciešamību bērnam piešķirt sociālās rehabilitācijas pakalpojumus, norādot, no kāda veida vardarbības bērns cietis un kur tā notikusi;
 - 11.2. psihologa vai sociālā darbinieka atzinumu;
 - 11.3. izrakstu no stacionārā vai ambulatorā pacienta medicīniskās kartes (veidlapa Nr.027/u) par saņemto ārstēšanu un medicīnisko rehabilitāciju (ja tāda sniegta).
12. Pašvaldības sociālais dienests:
 - 12.1. pieņem šo noteikumu 11.punktā minētos dokumentus un reģistrē tos īpašā žurnālā;
 - 12.2. triju darbdienu laikā pēc šo noteikumu 11.punktā minēto dokumentu saņemšanas:
 - 12.2.1. izsniedz iestādes vadītājam, bērna vecākam, audžuģimenei, aizbildnim vai bāriņtiesai nosūtījumu bērna sociālajai rehabilitācijai kādā no minētajām vietām:
 - 12.2.1.1. dzīvesvietā vai iestādē pie pakalpojumu sniedzēja, ar kuru pašvaldība noslēgusi attiecīgu līgumu. Līgumā norāda sniedzamo pakalpojumu, tā apjomu un atbilstību normatīvajiem aktiem par prasībām sociālo pakalpojumu sniedzējiem, līguma summu, pakalpojuma sniegšanas kārtību, kā arī pakalpojuma sniegšanas laiku;
 - 12.2.1.2. Latvijas Bērnu fonda norādītajā sociālās rehabilitācijas institūcijā līdz 30 dienu ilgam sociālās rehabilitācijas kursam;
 - 12.2.1.3. Latvijas Bērnu fonda norādītajā sociālās rehabilitācijas institūcijā līdz 60 dienu ilgam kompleksam sociālās rehabilitācijas kursam;
 - 12.3. kontrolē šo noteikumu 12.2.1.1.apakšpunktā minētā līguma izpildi un sniegtā sociālā pakalpojuma apjoma atbilstību noslēgtajam līgumam;

12.4. pēc pakalpojuma sniedzēja nodrošinātā pakalpojuma pabeigšanas un pakalpojuma pieņemšanas, bet ne vēlāk kā līdz nākamā mēneša piektajam datumam, iesniedz Latvijas Bērnu fondā pārskatu par bērniem, kuri saņēmuši sociālās rehabilitācijas pakalpojumu dzīvesvietā vai iestādē, un nosūta dokumentus par šo pakalpojumu apmaksu no valsts budžeta līdzekļiem;

12.5. ja nepieciešams, organizē bērna nokļūšanu līdz sociālo pakalpojumu sniedzējam;

12.6. informē pašvaldības iedzīvotājus par iespējām saņemt valsts apmaksātos sociālās rehabilitācijas pakalpojumus bērniem, kuri cietuši no vardarbības, kā arī par pakalpojumu saņemšanas nosacījumiem un kārtību;

12.7. sniedz nepieciešamo atbalstu un palīdzību bērnam, kurš cietis no vardarbības, un bērna ģimenei sociālās rehabilitācijas pakalpojuma saņemšanas laikā, kā arī pēc tam.

13. Latvijas Bērnu fonds:

13.1. organizē sociālās rehabilitācijas pakalpojumu sniegšanu institūcijā nodibinājumos, kuru vienīgais dibinātājs ir Latvijas Bērnu fonds, saskaņā ar normatīvajiem aktiem, kas regulē publisko iepirkumu, nodrošinot, ka sociālās rehabilitācijas pakalpojumi institūcijā ir pieejami visos plānošanas reģionos;

13.2. ja nepieciešams, atbilstoši normatīvajiem aktiem, kas regulē publisko iepirkumu, izvēlas citus Sociālo pakalpojumu sniedzēju reģistrā reģistrētus sociālo pakalpojumu sniedzējus un slēdz līgumus ar tiem. Līgumā norāda sniedzamo pakalpojumu, tā apjomu un atbilstību normatīvajos aktos noteiktajām prasībām, līguma summu, pakalpojuma sniegšanas, tā samaksas un pārskatu sniegšanas kārtību, pušu pienākumus un atbildību, pakalpojuma sniegšanas laiku;

13.3. pamatojoties uz pašvaldību sociālo dienestu sniegto informāciju, lemj par valsts budžeta līdzekļu piešķiršanu konkrētām pašvaldībām un slēdz līgumus ar pašvaldību sociālajiem dienestiem par sociālās rehabilitācijas pakalpojumu sniegšanu dzīvesvietā, kā arī samaksā par sociālās rehabilitācijas pakalpojumiem, kuri sniegti dzīvesvietā. Līgumā norāda sniedzamo pakalpojumu, tā apjomu un atbilstību normatīvajiem aktiem par prasībām sociālo pakalpojumu sniedzējiem, līguma summu, pakalpojuma sniegšanas, samaksas un pārskatu sniegšanas kārtību, pušu pienākumus un atbildību, pakalpojuma sniegšanas laiku;

13.4. saskaņā ar pašvaldību sociālo dienestu un citu sociālās rehabilitācijas institūciju sniegto informāciju veido datubāzi par dzīvesvietā, iestādē un sociālās rehabilitācijas institūcijā sniegtajiem pakalpojumiem bērniem, kuri cietuši no vardarbības;

13.5. reizi mēnesī sniedz Labklājības ministrijai informāciju par sniegto sociālās rehabilitācijas pakalpojumu apjomu un izlietoto valsts finansējumu atbilstoši šo noteikumu 14.punktā minētajam līgumam;

13.6. informē iedzīvotājus par iespējām saņemt valsts apmaksātus sociālās rehabilitācijas pakalpojumus bērniem, kuri cietuši no vardarbības, kā arī par pakalpojumu saņemšanas nosacījumiem un kārtību.

14. Labklājības ministrija slēdz ar Latvijas Bērnu fondu deleģēšanas līgumu par sociālās rehabilitācijas pakalpojumu nodrošināšanu. Līgumā iekļauj sociālās

rehabilitācijas pakalpojumu finansēšanas nosacījumus, sociālās rehabilitācijas pakalpojumu nodrošināšanas pārraudzības un informācijas aprites kārtību, finanšu un statistikas pārskatu sniegšanas noteikumus un citus pakalpojumu sniegšanai būtiskus noteikumus.

15. Pašvaldības sociālā dienesta lēmumu var apstrīdēt novada vai republikas pilsētas domē. Novada vai republikas pilsētas domes lēmumu var pārsūdzēt administratīvajā tiesā.
16. Atzīt par spēku zaudējušiem Ministru kabineta 2008.gada 8.septembra noteikumus Nr.719 "Kārtība, kādā bērnam, kurš cietis no prettiesiskām darbībām, sniedz nepieciešamo palīdzību" (Latvijas Vēstnesis, 2008, 143.nr.).
17. Noteikumi stājas spēkā 2010.gada 1.janvārī.

Ministru prezidents V.Dombrovskis

Labklājības ministra vietā – izglītības un zinātnes ministre T.Kože